

INNOVATIE EN GEO-INFORMATIE

Dames en Heren,

INLEIDING

Ik ben vereerd dat ik vandaag iets tegen U kan zeggen over het onderwerp INNOVATIE EN GEO- INFORMATIE, al zal ik het meer hebben over het eerste dan over het laatste.

Ik denk dat ik de uitnodiging om dit te doen te danken heb of te wijten heb aan de indringende discussies die ik af en toe als lid van de EZ Commissie van Wijzen heb gevoerd met het bestuur en de directie van Ruimte voor Geo-informatie. Gisteren had Cor van Tilburg het al over ons als zijn toezichthouder.

Innovatie staat nu al een hele tijd op politieke en bestuurlijke agenda's:

Er is een Innovatieplatform onder leiding van de Minister president himself, momenteel in een fase van doorstart en het ministerie van Economische Zaken organiseert al sinds jaar en dag de prestigieuze INNOVATION LECTURE waar heel innovatiebetrokken Nederland komt luisteren en discussieren met de laatste innovatie goeroes.

Er zijn conferenties en toogdagen zoals deze en dit alles omdat we ons steeds meer realiseren dat innoveren de basis is voor overleven in een wereld die Thomas L. Friedman nog niet zolang geleden heeft beschreven als FLAT. Plat dus. Ik kan U zijn boek over de gevolgen van de snel voortschrijdende globalisering aanbevelen als U het nog niet kent. Zijn beschrijving van wat er op ons afkomt vanuit die plat geworden wereld is onthutsend en verontrustend, zeker voor Europa en dus ook Nederland, en zou tot grote actie moeten prikkelen!

Er wordt heel wat afgeschreven en gepraat over innovatie!

ONDERZOEK

Er wordt gelukkig ook heel wat overheidsgeld uitgegeven aan onderzoek ten behoeve van innovatie: ik heb bij elkaar gezet de initiatieven waarbij onze Commissie van Wijzen betrokken was. Samen met het CPB, KNAW, NWO en Senternovem adviseren wij het kabinet over publiek-private kennisprojecten die uit de extra inkomsten uit het aardgas worden gefinancierd. Het gaat vanaf 1998 in totaal dus over toegekende overheidssubsidies

ten bedrage van zo'n 1.4 miljard euro en met in achtning van de vereiste matching door kennisinstellingen en private partijen om bijna 3 miljard aan onderzoeksbudgetten.

Met de collega's van de andere beoordelingsinstanties proberen we ervoor te zorgen dat er een behoorlijke KANS is dat dat geld goed wordt besteed:

Aan excellente, legitieme, efficiënte en effectieve onderzoeksprojecten

Met uitzicht op economische en maatschappelijke waardecreatie

Dat de kennisinfrastructuur BLIJVEND zal versterken,

Dat leidt tot DUURZAME samenwerkingsverbanden en contacten tussen kennisinstellingen en private partijen

Waarvan de kennis goed is verankerd in de onderwijscurricula en

Goed toegankelijk is voor spelers in het innovatieveld en

Valorisatie van de verworven kennis nadrukkelijk aandacht heeft gehad.

Hoewel ik over de projectvoorstellen, de kwaliteit en onderbouwing ervan (ook in financiële zin) gemakkelijk veel meer dan de toegemeten tijd vol zou kunnen praten beperk ik me tot een aantal kanttekeningen:

Er is beperkte aandacht bij indieners voor het impuls karakter van deze investeringen, dus voor het feit dat de financiering na 5 of 6 jaar zal stoppen

Het is vaak onduidelijk of men voldoende zicht heeft op wat zich verder in en buiten Nederland afspeelt, in Europees of wereldverband

Projecten overlappen en lijken van elkaar niet te weten waar men mee bezig is: het lijken eilanden in een oceaan, gescheiden door diep water

De vereiste van matching leidt met name bij sommige kennisinstellingen nu tot aanzienlijke financieringsproblemen en de vraag is of de balans tussen de structurele financiering van onderzoek en deze impulsfinanciering nog voldoende in evenwicht is.

En ook bij sommige bedrijven lijken de mogelijkheden tot financiële participatie aan de grenzen van hun mogelijkheden te komen.

Bemensing van de projecten met AIO's gebeurt regelmatig met grote aantallen buitenlanders. Ik vraag me daarbij af wat dat betekent voor de innovatiekansen van Nederland als die AIO's na hun promotie fluitend met de verworven kennis teruggaan naar China of andere snel opkomende economieën. Het is een fenomeen dat nog weinig aandacht krijgt.

Er wordt veel geklaagd over de bureaucratie die zou samengaan met deze onderzoeksprojecten. Ik stel me daarbij altijd op het standpunt dat als de in een consortium samenwerkende partijen zelf hun zaken goed op orde hebben, weten wat ze zouden willen bereiken en hoe ze het beschikbare geld daarvoor effectief en efficiënt inzetten, kortom als ze hun projecten echt willen managen, dat ze van verdere bureaucratie nauwelijks last zullen hebben.

Ik verbaas me wel eens over de nonchalante waarmee bijvoorbeeld private partijen met hun eigen, toch schaarse geld, omgaan. Vroeger zou ik als sponsor toch waar voor mijn geld hebben willen krijgen!

Bij de laatste FES rondes is geklaagd over het gebrek aan transparantie van het selectieproces van projecten die mee mochten in de beoordeling. Ook was de tijdsdruk op de indiening erg groot. Dat was duidelijk te zien aan de kwaliteit van de voorstellen en de onderbouwing ervan. Sommige voorstellen hadden zelfs nauwelijks iets meer met kennisontwikkeling of vernieuwing te maken en vroegen om geld om tekorten op departementale budgetten aan te vullen om daarmee interne projecten te versnellen. Die projecten hebben het niet gehaald in de beoordeling!

Tot slot bij dit gedeelte over onderzoek nog de volgende opmerking:

Naast DEZE impulsfinancieringen is er af en toe nog meer geld beschikbaar voor onderzoek; ik denk bijvoorbeeld aan het zgn. Paasakkoord van 2005 waaraan we een topinstituut Pharma, een Holstcentrum en nog zo wat te danken hebben. Of een initiatief om iets op te zetten op het gebied van zgn. embedded systems: het zgn. Point One.

Ik ben zo langzamerhand het overzicht over al dit soort initiatieven en speciaal de onderlinge samenhang kwijt. Hier is sprake van een stapeling van initiatieven en instrumenten die op zijn minst weinig transparant is en kan leiden tot ineffectieve inzet van toch nog steeds schaarse middelen. Opschonen van het instrumentarium en beperking tot die instrumenten die ook echt effectief zijn gebleken is echt nodig.

OPEN INNOVATIE

De hele nadruk van het Nederlandse en Europese innovatiebeleid op gemeenschappelijk onderzoek gaat nog sterk uit van het zgn. lineaire innovatiemodel:

Van fundamenteel onderzoek via toegepast onderzoek naar marktonderzoek.

Dat sluit echter in een heleboel van de gevallen allang niet meer aan bij de huidige praktijk! Innovatie is steeds meer een cyclisch proces, met bijdragen van steeds verschillende spelers en partijen en met veelvuldige terugkoppelingen. Het verloop ervan is grillig en innovatie komt tot stand in samenwerking met marketingmensen, gebruikers- en consumentenvertegenwoordigers, concurrenten, leveranciers, die zeker niet allemaal binnen Nederland hoeven te worden gevonden, want dat kan tegenwoordig gemakkelijk met behulp van de ICT infrastructuur.

Zoals U hier bij elkaar zit bent U een mooi voorbeeld van hoe OPEN INNOVATIE in zijn werk gaat. Dat heeft Ruimte voor Geo-informatie toch maar mooi voor elkaar gekregen.

R&D is bij open innoveren minder het startpunt rol dan vroeger. De varieteit en complexiteit van innovatieprocessen is zeker toegenomen.

Innoveren moet ook veel sneller en effectiever, want de concurrentie elders in de wereld zit zeker niet stil. Lees eerder genoemde Friedman er maar op na of kijk eens goed om u heen.

De AWT beveelt dan ook aan dat de overheid doorzet met een integrale benadering van innovatie, in alle details van de beleidsuitvoering. Dat betekent dus een verdere verbreding van het innovatiebeleid.

Verbreding is zeker zichtbaar: er is meer aandacht voor ondernemerschap; het stromen van kennis en kennisvalorisatie krijgen veel meer aandacht. Er is sprake van dat universitaire onderzoekers die een uitvinding doen die octrooieerbaar lijkt daarvoor een vergoeding gaan ontvangen

ROL VAN DE OVERHEID

Open innovatie vraagt ook om een innoverende en innovatieve overheid die knelpunten wegneemt en stimuleert dat kansen die zich voordoen worden benut. Maar niet een overheid die op de stoel van de ondernemer wil gaan zitten.

De “need for speed” bij open innovatie moet ook voor de overheid gelden. En die eerder genoemde integrale benadering van innovatiebeleid is nodig.

Voor OPEN INNOVATIE liggen er problemen op het gebied van de fiscale regelgeving en van de regelgeving voor sociale zekerheid bv. voor jonge starters, de relatie tussen intellectueel eigendom en mededinging bij allerlei samenwerkingsverbanden en ook de Europese regelgeving is soms te knellend voor die nieuwe wereld van innoveren. Daarbij zijn

er ook nog een aantal randvoorwaarden: de scholingsgraad van de bevolking moet steeds hoger zijn, de publieke kennisinfrastructuur moet van hoge kwaliteit en voldoende omvang zijn, en dus ook kunnen rekenen op adequate financiering. Er hoort een uitstekende ICT infrastructuur bij, een maatschappelijk klimaat van vertrouwen en een goed werkende kapitaalmarkt.

Naast EZ, als primair voor innovatie verantwoordelijk ministerie, moeten ten minste dus ook OCW, Financien, Sociale Zaken, Justitie en Europese Zaken hun bijdrage leveren aan het realiseren van zo'n klimaat.

Tot nu toe merk ik van die noodzakelijke integrale benadering van het innovatiebeleid nog maar bar weinig. Er is nog geen sprake van een gemeenschappelijke beleidsprioriteit die ministerie overstijgend is. Innovatie is wel 1 van de tien themagebieden van dit nieuwe kabinet. Ook wordt er nu in de wandelgangen gefluisterd dat EZ en OCW proberen meer op 1 lijn te komen. Maar snel en slagvaardig? Met een sense of urgency?

Bedrijven moeten innoveren om te overleven. Producten en dienstverlenende processen, maar ook interne bedrijfsprocessen, businessmodellen en interne organisaties moeten voortdurend worden aangepast aan de vragen, wensen en omstandigheden van een steeds sneller veranderende omgeving.

Politiek en bestuur lopen daar duidelijk op achter. Daar is gisteren uitvoerig over gesproken. Er wordt wel gepraat over hoogst noodzakelijke bestuurlijke vernieuwing en er was een actieprogramma andere overheid, maar veel schot zit er niet in. De sense of urgency lijkt te ontbreken en steeds weer loopt men vast in de polder en bestaande machtsstructuren of verantwoordelijkheidsverdelingen. Het is toch heel vreemd om 21ste eeuwse problemen en vraagstukken te blijven aanpakken met een 19^e eeuwse bestuursstructuur en –cultuur.

Voor het innoverende bedrijfsleven betekent dat:

Zelf initiatieven nemen, de grenzen van bv. bestaande regelgeving opzoeken en zo nodig proberen die te verleggen. Ook successen goed communiceren, en dan zijn er voorbeelden dat de overheid door de bocht gaat en initiatieven gaat steunen en zelfs ownership claimt. Vooral laten doen!

Vernieuwen en veranderen is heel moeilijk. Dat geldt voor het bedrijfsleven, maar veel meer nog voor de verschillende overheden. Vraag het maar aan alle mensen die in verschillende

BSIK projecten werken aan wat maatschappelijke transitie op het gebied van de landbouw, waterbeheer, mobiliteit, milieu, energie etc. worden genoemd. Er is zelfs een speciaal BSIK programma KSI, Kennisnetwerk Systeeminnovaties en Transitie, dat kennis moet gaan aandragen om zoiets te kunnen doen.

Het accent van het voorgaande lag sterk op de beleidsmatige rol van de overheid en de manier waarop daaraan invulling wordt gegeven. Tegelijk is er natuurlijk ook een bedrijfsmatige kant de overheid, zeker als we kijken naar productie, gebruik, onderhoud en verstrekking van geo-datasets. In de uitvoering van de overheidstaken lopen we ook op tegen de verkoking en versnippering die in het beleid zo herkenbaar zijn. Er is wel een kentering zichtbaar. Een typisch voorbeeld is de inzet van ICT om de dienstverlening aan de overheids “klanten” en de interne bedrijfsvoering te verbeteren en te vernieuwen. Ik heb de indruk dat dat tegenwoordig op bijvoorbeeld departementaal niveau integraal en in samenhang wordt gepland en uitgevoerd en dat er ook pogingen zijn om dat departementsoverstijgend te doen. Tegelijk zitten we met een erfenis van veel ICT oplossingen uit het verleden die niet zomaar met elkaar kunnen praten en gecombineerd kunnen worden tot een geheel van effectieve en efficiënte ondersteuning van bedrijfs- en dienstverleningsprocessen. Dat vraagt visie, sturing en vooral ook GELD voor de noodzakelijke investeringen. Ook dat laatste kwam duidelijk gisteren in de verschillende discussies aan de orde.

Ik hoop dat ik ongelijk heb als ik zeg dat ik niet erg optimistisch ben over het vervullen van alle 3 die voorwaarden. Maar Chris Kalden, nu nog S.G. Van Landbouw vroeg gisteren om hulp van de aanwezigen om aan te geven welke belangrijke besluiten er genomen moeten worden ten behoeve van de geo-wereld. Dat lijkt me een goed teken en ik zou die kans niet laten lopen.

GEO-INFORMATIE

Dames en Heren,

Blijkens het grote aantal aanwezigen hier gisteren en vandaag leeft in brede kring de overtuiging dat geo-informatie technologie als pervasieve technologie een belangrijke bijdrage kan leveren aan verbetering en vernieuwing van de bestuurlijke besluitvorming en van de dienstverlening aan burgers en bedrijven.

Er is op Europees niveau nu overeenstemming over de INSPIRE richtlijn. Er staat 2 jaar voor de vertaling van de richtlijn naar nationale wetgeving. En dan volgt er nog een aantal jaren voor implementatie in de praktijk. Uit het verhaal gisteren is zo'n tijdsduur begrijpelijk en misschien wel optimistisch. Tegen de achtergrond van de "need for speed" bij de huidige noodzaak voor open innoveren echter is het niet bepaald bemoedigend. Maar laten we onze zegeningen maar tellen.

Voor mijn vertrek bij het Kadaster, nu bijna 3 jaar geleden waren we het al eens over de noodzaak om te komen tot basisregistraties als onderdeel van de Nationale Geo-informatie Infrastructuur maar de wetgeving daarover is pas onlangs naar de 2^e Kamer gegaan.

Ruimte voor Geo-informatie constateerde in de voortgangsrapportage over 2005 dat de componenten Beleid en Mensen van het NGII concept achter blijven bij wat de techniek mogelijk maakt en wat de maatschappij vraagt.

Hier ligt een prachtige kans voor het in juni 2006 ingestelde GI-beraad. Ik heb via Google nog niets anders daarover kunnen vinden dan de instellingsbeschikking maar met zoveel bestuurlijke zwaargewichten zou het toch mogelijk moeten zijn de snelheid van realiseren van de NGII fors op te krikken. Misschien moeten ze zichzelf dan stuurgroep gaan noemen en opdracht geven een implementatieplan voor de realisatie van de NGII te maken en dat dan uit te laten voeren. Het probleem is dan natuurlijk weer het benodigde geld. Daarvoor heb ik een suggestie: er bestond tot nu toe de zgn. FES pot waaruit investeringen in infrastructurele projecten worden betaald. Bij de onderzoeksinvesteringen zijn we die pot al tegengekomen. Als het kabinet met die FES systematiek zou doorgaan zou ik me gemakkelijk kunnen voorstellen dat een breed ministerieel gedragen en goed uitgewerkt implementatieplan voor de NGII welwillend door de FES beheerders zal worden ontvangen. Zeker als nog eens met aansprekende voorbeelden duidelijk gemaakt zou worden, zoals RGI al bij de subsidie aanvraag in 2003 heeft gedaan, welke economische en maatschappelijke voordelen daarvan het resultaat zouden zijn.

Ik denk dat de aanwezigen op deze conferentie het GI-beraad graag in zo'n actie zouden willen steunen.

Ik dank U voor Uw aandacht en wens U veel succes met innoveren met behulp van de geoinformatietechnologie.